

AŞIRI REKABETÇİ TUTUM ÖLÇEĞİ'NİN ÜLKEMİZ KOŞULLARINA UYARLANMASI

Doç. Dr. Betül Aydın*
Araş. Gör. Müge Akbağ*

Giriş

Rekabet, bireyin başka kişilerle yarışması ve/veya hedeflediği amaç doğrultusunda yapabileceğinin en iyisini yapmasıdır. Wolins (1983, s.742), rekabeti "sosyal ortamda amaç edinme ve mevcut durumda bireylerin saf dışı bırakılması" şeklinde tanımlamıştır. Rekabet, kazanma ve başkalarından daha iyi olma (Helmreich ve Spence, 1978), bazı durumlarda kişinin amaçladığı hedef doğrultusunda başarılı olma, amaca ulaşma ve yapabileceğinin en iyisini yapma arzusu (Griffin-Pierson, 1990, s.109) olarak ta ifade edilmektedir.

Busse ve Birk (1993, s.169)'ün Deutsch (1949) ve Jourard (1971)'dan aktardığına göre, bireyler arasında yakınlık, samimiyet ve kendini açabilme gibi kriterler hoşlanma ve güven duyguları ile birlikte varolmakta ve rekabet duygusunun görülmediği işbirliğine dayalı ilişkiler ortamında ortaya çıkmaktadır. Sözkonusu sağlıklı yakın ilişkiler nispeten sınırlı durumlarda görülebilmektedir.

İnsanoğlu doğası gereği güçlü, saygın ve sahip olma arzusuyla yüküdür. Bu özelliklere sahip olabilmek amacıyla varolan rekabet duygusu olağan rekabet duygusu olarak tanımlanmaktadır. Oysa Horney (1986, ss.164-168)'in ifade ettiği gibi nevrotik insanlarda rekabet üç yönü itibarıyla olağan rekabetten farklıdır. Nevrotik insan gerekli olmayan durumlarda bile sürekli kendisini diğer insanlarla kıyaslar. Bu tür bireylerin yaşam tarzı, sürekli olarak herkesin önünde olma arzusudur. Nevrotik rekabetin ikinci özelliği olağan dışı ve eşsiz olma arzusudur. Kişinin kendisi için amaçladığı nokta; her zaman en üst basamaktır. Nevrotik rekabetin üçüncü özelliği ise, bireyin hırısında gizlenmiş olan düşmanlık duygusudur. Bu noktada, bu kişiler bir başka kişinin başarısını kendi yenilgisi olarak değerlendirir. Bu tür kişiler için her şey başarmak içindir. Bu bağlamda, Horney bu abartılmış rekabet tutumunun bireylerin gelişimi ve kişilik fonksiyonları üzerinde zarar verici bir etkisi olduğunu vurgular.

Diğer taraftan, aşırı rekabetçi tutum içerisinde olan bireylerin nevrotik özelliklerinin yanısıra; dogmatizm, güvensizlik ve düşük benlik saygısına sahip oldukları bildirilmektedir (Ryckman, Hammer, Kaczor ve Gold, 1990).

Yapılan bazı çalışmalar da aşırı rekabetçi bireylerin yüksek düzeyde narsistik eğilim içinde ve aşırı derecede rol ve görev üstlenmeye yatkın bireyler olduklarını göstermektedir (Ryckman, Thornton ve Butler, 1994).

Horney (1939)'e göre aşırı rekabet içinde olan şahıslar biliçaltında kendilerini güçsüz ve önemsiz algılayan katı çocuk yetiştirme tutumlarına maruz kalmış kişilerdir. Bu durumu telafi etmek amacıyla bu kişilerde ne pahasına olursa olsun başarı görüşü hakimdir.

Ülkemizde nüfus artışı, özellikle genç nüfusun yoğunluğu ve mevcut imkanların da nispeten sınırlı oluşu; bireylerin gerek eğitim ortamına giriş, gerek

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.

meslek seçimi ve gerekse iş imkanlarını bölüşmelerinde yarışmalarını gerektirmektedir. Ancak yarışma (rekabet) bireyleri güdüleyici ve gelişimlerine imkan sağlayıcı noktadan saparak, kendisine ve çevresine zarar verecek boyuta ulaştığında insanların ruh sağlığını tehdit edici bir unsur haline dönüşebilmektedir.

Bu çalışmada, bireysel rekabetin ön plana çıktığı ülkemizde, bireylerin aşırı rekabetçi tutumlarını değerlendirmeye yönelik bir ölçme aracı olan "Aşırı Rekabetçi Tutum Ölçeği" nin -Hypercompetitive Attitude Scale- (Ryckman, Hammer, Kaczor ve Gold, 1990) ülkemiz koşullarına kazandırılması amaçlanmıştır.

HCA'nın Psiokmetrik Özellikleri

Aşırı Rekabetçi Tutum Ölçeği (HCA); Ryckman, Hammer, Kaczor ve Gold (1990) tarafından Karen Horney'in nöroz kuramından hareketle aşırı rekabetçi tutum açısından bireysel farklılıkları belirlemek amacıyla geliştirilmiş kendini değerlendirme tarzında, likert tipi bir ölçektir. Horney'in nöroz kuramına dayalı olarak "aşırı rekabet" kavramına açıklık getirmede yeterli bir psikometrik ölçme aracının bulunmayışı, HCA'nın geliştirilmesinin temel nedenini teşkil etmiştir. Orjinali İngilizce olarak geliştirilen ölçek, 26 maddeden oluşmakta ve maddeler 1 ile 5 arasında puan almaktadır. Ölçekten alınan toplam puandaki artış bireyin yüksek düzeyde aşırı rekabetçi tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin yapılandırılmasında, "Bir yarışmada başarılı olmak kendimi daha güçlü hissetmemi sağlar" gibi olumlu maddelerin yanısıra, "Yarışmada rakiplerimi düşmanım olarak görmem" gibi olumsuz maddelere de yer verilmiştir.

Orjinal formun geliştirilmesi aşamasında ölçek 65 maddelik haliyle 320 kişilik üniversite öğrencisi grubuna Marlowe-Crowne Sosyal Beğenirlik Ölçeği ile birlikte uygulanmış, bu ölçekle yüksek korelasyon veren maddeler ($r > .30$) elimine edildikten sonra geriye 27 madde kalmıştır. İç tutarlılık analizleri sonucunda düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu düşük olan bir madde daha çıkarılmış ve 26 maddelik son şeklini almıştır. Ölçeğin son haliyle hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .91'dir. Test tekrar test katsayısı ise .81 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Yapı geçerliğine ilişkin olarak yapılan bir dizi çalışmada; HCA, Nörotiklik Ölçeği (Eysenk Personality Questionnaire) ile pozitif ($r = .48$, $p < .001$), Benlik Saygısı Ölçeği ile negatif ($r = -.34$, $p < .01$) bir ilişki göstermiştir. Yarışmacı-İşbirlikçi Tutum Ölçeği (Competitive-Cooperative Attitude Scale) ile de ($r = .48$, $p < .001$) yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer taraftan ölçek, Dogmatizm Ölçeği ve Kişiler Arası Güven Ölçeği ($r = .46$, $p < .001$), ($r = .29$, $p < .05$) ile pozitif bir ilişki gösterirken Kişisel Yönelimler Ölçeği'nin Kendini Gerçekleştirme alt boyutu ile negatif ($r = -.46$, $p < .001$) bir ilişki saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular çerçevesinde; ölçeğin gerek araştırmalarda gerekse tanı koymada kullanıma elverişli bir ölçek olduğu belirtilmiştir.

Dilsel Eşdeğerlik Çalışması

Yöntem ve Bulgular. - Ölçeğin ülkemiz koşullarına uyarlanmasında ilk olarak dilsel eşdeğerliğe sahip olup olmadığı sınanmıştır. Bu amaçla; birinci aşamada ölçek, İngilizceyi iyi derecede bilen beş kişilik bir jüri tarafından birbirinden bağımsız olarak Türkçe'ye çevrilmiştir. İkinci aşamada, yapılan bu çeviriler yine

İngilizce'yi iyi derecede bilen üç kişilik bir jüri tarafından madde madde incelenmiş, görüş birliğine varılan ifadeler esas alınarak ölçeğin çeviri aşaması tamamlanmıştır.

Türkçeleştirilen ölçeğin dilsel eşdeğerliğini saptamak üzere, İngilizce ve Türkçe form iki dili de iyi derecede bilen Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü son sınıf öğrencilerinden 30 kişilik bir gruba bir hafta ara ile uygulanmıştır. Uygulamalarda öğrencilerin gönüllü katılımları esas alınmıştır. İki formdan elde edilen madde ve toplam puanlar arasında ilişki olup olmadığı Pearson Momentler Çarpım Korelasyon tekniği ile sınanmış ve $r=.84$ ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (TABLO 1). Bu bulgular doğrultusunda formların dilsel eşdeğerliğe sahip olduğu kabul edilmiştir.

Tablo 1: Dilsel Eşdeğerlik Çalışması Sonuçları Testin İngilizce ve Türkçe Formundan Alınan Puanların Madde ve Toplam Puan Açısından Korelasyon Katsayıları

Madde No	r	p
1	.85	.01
2	.52	.01
3	.34	-
4	.85	.01
5	.37	.05
6	.45	.05
7	.56	.01
8	.53	.01
9	.79	.01
10	.44	.05
11	.74	.01
12	.66	.01
13	.77	.01
14	.53	.01
15	.34	-
16	.67	.01
17	.54	.01
18	.63	.01
19	.31	-
20	.60	.01
21	.72	.01
22	.60	.01
23	.57	.01
24	.85	.01
25	.22	-
26	.55	.01
Toplam	.84	.01

N=30, Sd=28

Güvenirlilik Çalışması

Yöntem ve Bulgular. - Türkçeleştirilen ölçeğin içtutarlılık çalışmaları Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü 3. sınıf öğrencilerinden 54 kişilik bir örneklem grubu üzerinde yapılmıştır.26

maddelik ölçeğin madde-toplam ve madde-kalan korelasyonları hesaplanmış, istatistiksel açıdan manidar çıkmayan 25. ve 26. maddeler ölçekten çıkartılmıştır. 24. madde de şüpheli görülmele birlikte farklı bir çalışma ve örneklem grubu üzerinde yeniden denenmek üzere ölçek kapsamına alınmıştır (TABLO 2). Dolayısıyla 24 madde ölçeğin Türkçe formunu oluşturmuştur.

Tablo 2: Madde Analizi Sonuçları

	Madde-toplam		Madde-kalan	
	r	sd	r	sd
Madde 1	.38**	52	.31*	52
Madde 2	.44**	52	.36**	52
Madde 3	.53**	52	.46**	52
Madde 4	.51**	52	.43**	52
Madde 5	.45**	52	.36**	52
Madde 6	.52**	52	.43**	52
Madde 7	.35**	52	.26*	52
Madde 8	.50**	52	.42**	52
Madde 9	.46**	52	.38**	52
Madde 10	.34**	52	.27*	52
Madde 11	.51**	52	.44**	52
Madde 12	.53**	52	.45**	52
Madde 13	.46**	52	.39**	52
Madde 14	.47**	52	.40**	52
Madde 15	.48**	52	.41**	52
Madde 16	.46**	52	.37**	52
Madde 17	.37**	52	.28*	52
Madde 18	.42**	52	.33**	52
Madde 19	.41**	52	.33**	52
Madde 20	.50**	52	.45**	52
Madde 21	.61**	52	.56**	52
Madde 22	.48**	52	.39**	52
Madde 23	.39**	52	.31*	52
Madde 24	.29*	52	.19	52
Madde 25	.07	52	-.03	52
Madde 26	.002	52	-.07	52

*p<.05

**p<.01

Diğer taraftan iç tutarlılık analizlerinin bir devamı olarak ölçeğin iki-yarım test güvenilirliği Spearman-Brown tekniği ile hesaplanmış ve güvenilirlik katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı da .80 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu güvenilirlik katsayıları bu tarz ölçekler için kabul edilen düzeyin (.70) üzerindedir (Anastasi, 1988). Ölçeğin zamana karşı puan değişmezliğini saptamak için Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi PDR Bölümü 3. sınıf öğrencilerine (n=54) iki hafta ara ile yapılan uygulamadan elde edilen

veriler Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı ile çözümlenmiş ve test tekrar test güvenilirlik katsayısı .83 ($p<.01$) olarak bulunmuştur (TABLO 3). Elde edilen bu bulgu, ölçeğin zamana karşı puan değişmezliğini destekleyici niteliktedir.

Tablo 3: Madde ve Toplam Puan Açısından Test Tekrar Test Sonuçları

Madde No	r	sd	p
1	.57	52	.01
2	.45	52	.01
3	.17	52	-
4	.68	52	.01
5	.50	52	.01
6	.56	52	.01
7	.51	52	.01
8	.78	52	.01
9	.72	52	.01
10	.50	52	.01
11	.59	52	.01
12	.51	52	.01
13	.54	52	.01
14	.48	52	.01
15	.45	52	.01
16	.78	52	.01
17	.49	52	.01
18	.42	52	.01
19	.40	52	.01
20	.59	52	.01
21	.29	52	.05
22	.75	52	.01
23	.25	52	-
24	.58	52	.01
25	.37	52	.01
26	.56	52	.01
Toplam	.83	52	.01

N=54

Geçerlik Çalışması

Yöntem ve Bulgular. - Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak yapılan analizlerin tatminkar düzeyde olması, ölçeğin geçerliği konusunda olumlu ipuçları vermektedir. Bilindiği gibi, güvenilirlik bir ölçeğin geçerliğini test etmede dikkat edilmesi gereken önemli kriterlerden biridir (Öner, 1994, s.17). Bu nedenle ölçeğin geçerlik çalışmasına geçilmesi uygun görülmüştür. Ancak geçerlik çalışması uzun bir süreç gerektirdiğinden bu çalışmada yapı geçerliliği çerçevesinde hipotez sınama tekniğinden (Öner, 1994, s.19) yararlanılarak ölçeğin kaygı ve benlik kavramı ölçekleri ile ilişkisi araştırılmıştır. Ölçek, Spielberger'in Durumluk-Sürekli Kaygı

Envanteri'nin Sürekli Kaygı formu ve Piers-Harris Benlik Kavramı Envanteri ile birlikte M.Ü. A.E.F. PDR Bölümü 3. sınıf öğrencilerine (n=54) uygulanmış, aşırı rekabetçi tutum ile kaygı düzeyi arasında olumlu ($r=.23$), benlik kavramı ile olumsuz ($r=-.18$) bir ilişki tespit edilmiştir. Bulgular beklenti doğrultusunda çıkmakla birlikte istatistiksel açıdan manidar bulunmamıştır.

Sonuç ve Tartışma

Ryckman ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen ve bu çalışma aracılığıyla ülkemiz koşullarına uyarlanmaya çalışılan HCA'nın yukarıda aktarılan bulgulara dayanarak; dilsel eşdeğerliğe sahip ve güvenilir bir araç olduğunu söylemek mümkündür. Geçerlik çalışmasının sınırlı düzeyde olması ve yapı geçerliğine ilişkin sonuçların beklentiler doğrultusunda çıkmaması ölçeğin daha geniş örneklem grupları üzerinde denenmesi ve aşırı rekabet kavramı ile ilişkili olabilecek diğer değişkenlerle ele alınıp incelenerek bir sonuca gidilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Hem aşırı rekabet kavramına bir açıklık getirmek, hem de geçerliğini etraflıca sınamak açısından ölçeğin sosyal beğenirlik, benlik saygısı, aile içi psikolojik ilişkiler (aile ortamı) ve cinsiyet gibi bazı değişkenlerle birlikte incelenmesinde fayda vardır. Konunun daha etraflıca değerlendirilmesi açısından "aşırı rekabetçi tutum"un yanısıra, salt rekabeti değerlendirecek ölçme araçlarının da geliştirilmesi veya adapte edilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Anastasi, A. (1988). **Psychological Testing**. New York: Mcmillan Publishing Co.
- Busse, W. M. O. and Birk J. M. (1993). "The Effects of Self-Disclosure and Competitiveness on Friendship for Male Graduate Students Over 35", **Journal of College Student Development**, VI:34.
- Griffin-Pierson, S. (1990). "The Competitiveness Questionnaire: A Measure of Two Components of Competitiveness", **Measurement And Evaluation In Counseling And Development**, Vol:23.
- Helmreich, R. L. and Spence, J. T. (1978). The Work and Family Orientation Questionnaire: An objective instrument to assess components of achievement motivation toward family and career. **JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology**, 8,35.
- Horney K. (1939). **New Ways in Psychoanalysis**. New York: Norton.
- Horney, K. (1986). **Günümüzün Nevrotik İnsanı**. Çev. A. Erdem Bagatur. İstanbul: Yaprak Yayınları.
- Öner, N. (1995). **Psikolojik Testler**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1994.
- Ryckman, R. M., Hammer, M., Kaczor, L. M. and Gold, J. A. (1990). "Construction of a Hypercompetitive Attitude Scale", **Journal of Personality Assessment**. 55 (3,4).

Ryckman, M. R., Thornton, B. and Butte J. C. (1994). "Personality Correlates of the Hypercompetitive Attitude Scale: Validity Tests of Horney's Theory of Neurosis", **Journal of Personality Assessment**.62 (1).

Stockdale, D. F., Galejs, I., and Wolins, L. (1983). "Cooperative-Competitive Preferences and Behavioral Correlates as a function of Sex and Age of School-Age Children", **Psychological Reports**,53.